

Pensioen en verplichtstelling

Auteur(s):

Jeurissen, J.T.A.M.

De auteur is directeur Algemeen Beleggingsbeleid bij de Stichting Pensioenfonds ABP. Het artikel is op persoonlijke titel geschreven.

Verschenen in:

ESB, 81e jaargang, nr. 4058, pagina 450, 15 mei 1996

Rubriek:

Discussie

Trefwoord(en):

pensioenen

In hun artikel ['De presaties van pensioenverzekeraars'](#) pleiten Eichholtz en Koedijk voor een heroverweging van de verplichting om te participeren in een bepaald pensioenfonds omdat de bedrijfspensioenfondsen naar hun mening in het algemeen niet goedkoper werken dan ondernemingspensioenfondsen en verzekeraars. Hun onderzoeksresultaten zijn betwistbaar. En hun conclusie gaat voorbij aan een essentieel effect van de verplichtstelling: risicodeling.

Al geruime tijd speelt de introductie van (meer) marktwerking in de sfeer van aanvullende pensioenen een rol in maatschappelijke discussies. Smaakmakers daarbij zijn geveugelde woorden als flexibilisering en maatwerk. Tegen die achtergrond hebben Eichholtz en Koedijk recent een artikel in *ESB* gepubliceerd onder de titel 'De prestaties van pensioenverzekeraars' (17 april). In hun artikel pleiten ze voor een heroverweging van de verplichtstelling omdat de pensioenkosten van ondernemingspensioenfondsen, bedrijfspensioenfondsen en verzekeraars " ...niet significant van elkaar afwijken."

De verplichtstelling heeft betrekking op de mogelijkheid die de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft om desgevraagd deelname in een pensioenregeling verplicht te stellen voor werknemers in een hele bedrijfstak. Bij de introductie (1949) van de verplichtstelling was het doel om tegen te gaan dat werkgevers lagere prijzen konden berekenen door lagere arbeidskosten als ze niet aan een bedrijfspensioenregeling gebonden waren.

Anno 1996 gaat het om een andere gedachte. Als werkgevers vrij zijn in hun keuze om de pensioenregeling onder te brengen bij een bedrijfspensioenfonds, ondernemingspensioenfonds of een verzekeraar ontstaat er concurrentie tussen de verschillende aanbieders, hetgeen prijs en kwaliteit van het pensioenproduct ten goede zou moeten komen.

Welvaart en pensioen

Eichholtz en Koedijk baseren hun stelling op pensioenratio's, de verhouding van pensioenpremies en salarissom. Zo'n kengetal kan hun verstrekkende conclusie alleen dragen als het betrekking heeft op het wezen van de pensioenvoorziening. En dat nu is niet het geval. Als hun onderzoek juist zou zijn, waarover later meer, hadden ze hooguit kunnen concluderen dat de keuze voor al dan niet verplicht stellen op andere gronden gemaakt dient te worden.

In essentie biedt een pensioen zekerheid ten aanzien van de levensstandaard tijdens de oude dag. Dat gaat gepaard met risico's (lang-leven-risico en inflatierisico). Afhankelijk van de omstandigheden kunnen deze risico's leiden tot overschotten of tekorten van een pensioenfonds. Een noodzakelijk herstel van het financieel evenwicht kan leiden tot lagere of hogere premies, of eventueel aanpassing van het pensioen. Een pensioenregeling is dus een vorm van risicodeling tussen jonge en oude deelnemers van het pensioenfonds.

Een dergelijk 'contract' kan niet verschaft worden door de markt. Zonder verplichtstelling is de vereiste risicosolidariteit niet te organiseren. Als in een bepaalde tijdperiode de reële rendementen achterblijven bij de rekenrente dan ontstaan back-servicelasten en dienen actieven meer premie af te dragen. Werknemers zullen pogen hoge inhaalpremies te ontlopen, bijvoorbeeld door werk te aanvaarden bij bedrijven met een nog jong pensioenfonds. Verder zullen concurrerende aanbieders bedrijven met bijvoorbeeld een jong personeelsbestand separaat verzekeren waardoor bedrijfspensioenfondsen met slechte risico's blijven zitten. In goed Nederlands: men poogt de krenten uit de pap te halen, in het jargon spreekt men van adverse selectie. Om dit soort ongewenste effecten te voorkomen zou opheffen van de verplichtstelling onherroepelijk gepaard moeten gaan met de introductie van risicovereveningsregels. Zo niet dan wordt de basis onder de welvaarts- cq. waarde vaste pensioenregeling weggehaald. De oudere werknemers en de post-actieven zijn hiervan de dupe. Zoals al gezegd gaat de pensioenratio van Eichholtz en Koedijk voorbij aan deze kern van de zaak en hun conclusie berust derhalve op drijfzand.

Kosten

Eichholtz en Koedijk hebben de pensioenratio's van 122 ondernemingen vergeleken over een periode van tien jaar. De pensioenratio is de pensioenpremie als percentage van de salarissom. Ze concluderen: "ons resultaat wijst er op dat particuliere pensioenverzekeraars gemiddeld het goedkoopst zijn". De Verzekeringskamer heeft in een onderzoek geconcludeerd dat de verzekeraars juist de hoogste uitvoeringskosten hebben. Eichholtz en Koedijk scheppen verwarring door te spreken over goedkoop en tegelijkertijd een kengetal te gebruiken dat behalve door uitvoeringskosten ook bepaald wordt door beleggingsopbrengsten en premies. Hierdoor hebben indirect

ook verschillen in het pensioenproduct en in het verzekerdbestand een grote invloed op dit kengetal. In feite worden appels met peren vergeleken.

Verstandiger lijkt het om af te gaan op de bevindingen van de Rekenkamer. Die stroken ook met de logica van aspecten als schaalgrootte en het ontbreken van een winst-oogmerk bij bedrijfspensioenfondsen.

Transparantie

De onderzoekers hebben hun toevlucht genomen tot jaarverslagen van ondernemingen, omdat pensioenfondsen niet verplicht zijn een jaarverslag te publiceren. Eichholtz en Koedijk pleiten ervoor een dergelijke verplichting wel op te leggen. Ook de Verzekeringskamer beveelt dat aan. Grotere fondsen brengen zo'n jaarverslag wel uit en gaan in feite nog verder dan dat. Via de organisatie WM worden de beleggingsresultaten van fondsen op een onderling vergelijkbare wijze gemeten en tussen de fondsen uitgewisseld. Een volgende stap is de publicatie van deze resultaten (zie kader [Rendementen van pensioenfondsen](#)). In dat opzicht geldt hopelijk voor verzekeraars: goed voorbeeld doet goed volgen.

Slot

'Meer marktwerking' verwijst naar discussies over de verdeling van verantwoordelijkheden tussen overheid en burger. Eichholtz en Koedijk hebben die fundamentele discussie een slechte dienst bewezen door betwistbare onderzoeksresultaten te publiceren en daaraan een conclusie te verbinden over opheffing van de verplichtstelling, die de reikwijdte van hun onderzoek ver overschrijdt. Verplichtstelling raakt de kern van het pensioenstelsel: intergenerationele risicodeling. Via de markt kan die niet bewerkstelligd worden. Handhaving van de verplichtstelling is dan ook geboden. Temeer daar vanwege het lange termijn opbouw karakter van pensioenen de weg terug heel moeilijk is. Dat neemt niet weg dat pensioenfondsen volstrekt marktconform moeten opereren in termen van flexibiliteit, kosten, service en rendement.

Zie in deze discussie ook:

» L.Hoffman, [Keuzevrijheid: heeft dat zin?](#);

» G.W. Euverman en CH.J.A. Oor, [De berekening van de pensioenratio's](#);

» en het naschrift; M.P.A. Eichholtz en P.G. Koedijk, [Meer transparantie, meer prestatiegerichtheid](#).